

Το αλφαβητάρι των εξορύξεων - Μέρος 2

1. Οι εξορύξεις θα φέρουν νέες θέσεις εργασίας στη χώρα μας, τη στιγμή που η ανεργία αγγίζει το 19% με το ποσοστό των μακροχρόνιων ανέργων να είναι 68,4%. Ποια η θέση του WWF σε αυτό;

Το μόνο σίγουρο είναι ότι οι εξορύξεις δεν θα φέρουν σημαντικά αποτελέσματα στην μείωση της ανεργίας. Η διεθνής εμπειρία δείχνει ξεκάθαρα ότι το τοπικό αποτύπωμα απασχόλησης είναι μηδαμινό, καθώς, πρώτον οι δραστηριότητες αυτές δεν είναι υψηλής έντασης απασχόλησης, και δεύτερον στις περισσότερες περιπτώσεις, και ιδιαίτερα για θαλάσσιες εξορύξεις, εισάγονται εξειδικευμένοι εργαζόμενοι, κυρίως από το εξωτερικό. Πόσο μάλλον σε χώρες όπως την Ελλάδα όπου υπάρχουν ελάχιστοι εργαζόμενοι εξειδικευμένοι στις τεχνολογίες εξορύξεων.

Η εμπειρία από τις ΗΠΑ δείχνει πως οι ευκαιρίες απασχόλησης υπερεκτιμούνται σημαντικά. Για παράδειγμα, μια έρευνα πετρελαϊκής εταιρείας στις ΗΠΑ ανέφερε πως η απασχόληση στην εκμετάλλευση σχιστολιθικού αερίου θα έφτασε στις 31 θέσεις εργασίας ανά πηγάδι, όμως στην πραγματικότητα οι θέσεις εργασίας δεν ήταν περισσότερες από μόλις τέσσερις ανά πηγάδι.¹ Επιπλέον, οι εξορύξεις υδρογονανθράκων είναι ικανές να δημιουργήσουν πολύ λιγότερες θέσεις εργασίας σε σχέση με άλλες δραστηριότητες που θα μπορούσαν να αναπτυχθούν στη χώρα μας. Σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα, στις ΗΠΑ δημιουργούνται 13,5 θέσεις εργασίας ανά εκατομμύριο επένδυσης στην ηλιακή και αιολική ενέργεια, σε αντιδιαστολή με τις μόλις 5,2 θέσεις εργασίας που δημιουργούνται για κάθε εκατομμύριο επένδυσης σε εξορύξεις πετρελαίου και φυσικού αερίου².

Επίσης, σύμφωνα με πρόσφατη έκθεση του διεθνούς Oceana αναφορικά με τις θέσεις εργασίας στον ατλαντικό παράκτιο χώρο των ΗΠΑ, η υπεράκτια αιολική ενέργεια θα μπορούσε να δημιουργήσει διπλάσιες θέσεις εργασίας από τις υπεράκτιες εξορύξεις υδρογονανθράκων³. Τέλος, η πρόσφατη ετήσια έκθεση της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας του ΟΗΕ καταδεικνύει επίσης ότι οι πράσινες θέσεις εργασίας που δημιουργούνται στους κλάδους των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, της κυκλικής οικονομίας και της ενεργειακής απόδοσης, είναι πολύ περισσότερες από αυτές που χάνονται στους κλάδους των ορυκτών καυσίμων⁴.

Αναφορικά με την εμπειρία της Ελλάδας, γνωρίζουμε πως σήμερα απασχολούνται περίπου 400-450 άνθρωποι στο κοίτασμα του Πρίνου. Όμως, αρκετές από τις θέσεις αυτές είναι εξειδικευμένες και δεν αφορούν ντόπιους. Στο σημείο αυτό, αξίζει να αναφερθεί και το παράδειγμα της Δυτικής Μακεδονίας. Παρότι στην περιοχή λειτουργούν τα μεγαλύτερα ορυχεία λιγνίτη και οι περισσότερες λιγνιτικές μονάδες της χώρας, το ποσοστό ανεργίας είναι το μεγαλύτερο όχι μόνο σε εθνικό, αλλά συνολικά σε ευρωπαϊκό επίπεδο με ποσοστό που φτάνει το 29,1%.

Το ερώτημα που τίθεται επομένως, είναι το κατά ποσό αξίζει, για νέες λίγες θέσεις εργασίας, να ρισκάρουμε τις δεκάδες χιλιάδες θέσεις εργασίας στον κλάδο του τουρισμού, της «βαριάς βιομηχανίας» των περιοχών, όπου πρόκειται να γίνουν έρευνες για εκμετάλλευση υδρογονανθράκων, αλλά και τις θέσεις εργασίας αλιείας και υδατοκαλλιέργειας.

¹ Friends of the Earth (2015). Making a better job of it. Policy briefing.

<https://friendsoftheearth.uk/sites/default/files/downloads/making-better-job-it-full-report-75291.pdf>

² Bacon, R. Kojima, M. (2011). Issues in estimating the employment generated by energy sector activities. Washington DC : World Bank.

³ Oceana (2015). Offshore Energy by the Numbers. https://usa.oceana.org/publications/reports/offshore-energy-numbers?_ga=2.80412819.564133553.1531728052-%2020860506603.1531728052

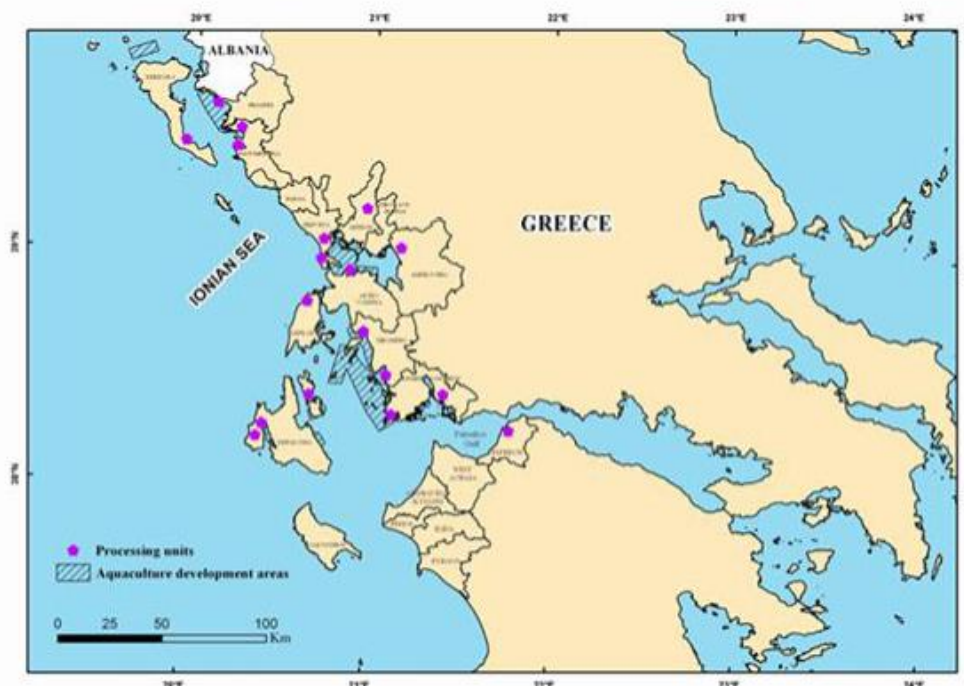
⁴ ILO. (2018). Greening with jobs: employment and the role of workers and employers in a green economy.

https://www.ilo.org/wesogreening/documents/WESO_Greening_EN_chap2_web.pdf

Στα Ιόνια νησιά το 26% των κατοίκων απασχολείται άμεσα στον τουρισμό. Σύμφωνα με στοιχεία του ΣΕΤΕ, το 2017 επισκέφθηκαν τα Ιόνια νησιά 3 εκ. τουρίστες και οι εισπράξεις για την περιοχή έφτασαν τα 1,78 δις €. Στη Δυτική Ελλάδα, το 2017 είχαμε 540.000 τουρίστες και έσοδα 160 εκ. €, ενώ το 8,5% του πληθυσμού απασχολείται στον τουρισμό, δηλαδή πάνω από 18.500 άνθρωποι. Στην Κρήτη, τέλος, το 15% του πληθυσμού απασχολείται άμεσα από κλάδους της τουριστικής βιομηχανίας⁵.

Ιόνια νησιά και Δυτική Ελλάδα αποτελούν επίσης ιδιαίτερα σημαντικά αλιευτικά πεδία, ενώ διαθέτουν εκτεταμένο δίκτυο υδατοκαλλιεργειών.⁶ Στην περιοχή είναι δηλωμένα πάνω από 3.000 σκάφη αλιείας, ενώ το ποσοστό απασχόλησης στους τρεις κλάδους της αλιείας αγγίζει το 4%. Με στοιχεία του 2012, μόνο από τις ιχθυοκαλλιέργειες Κεφαλονιάς και Ιθάκης έχουν γίνει εξαγωγές της τάξης των 21 εκ. €.

Οποιαδήποτε όμως, περιστατικό επιχειρησιακής ρύπανσης ή πετρελαιοκηλίδας λόγω των εξορύξεων υδρογονανθράκων ενδέχεται να καταστρέψει δεκάδες χιλιάδες θέσεις εργασίας και να ανακόψει έτσι, τις προσπάθειες ανάπτυξης των περιοχών αυτών.

Γράφημα 1. Περιοχές ανάπτυξης υδατοκαλλιεργητικών δραστηριοτήτων και θέσεις εγκατάστασης μεταποιητικών μονάδων στις περιοχές ενδιαφέροντος για εξορύξεις⁷

⁵ ΣΕΤΕ, Στατιστικά Στοιχεία Περιφερειών, ΙΝΣΕΤΕ Intelligence. Retrieved:

<http://www.insete.gr/el->

[gr/Dashboard/%CE%A3%CF%84%CE%B1%CF%84%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC/%CE%A3%CF%84%CE%B1%CF%84%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CE%A3%CF%84%CE%BF%CE%B9%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%B1](http://www.insete.gr/el-Dashboard/%CE%A3%CF%84%CE%B1%CF%84%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC/%CE%A3%CF%84%CE%B1%CF%84%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AC-%CE%A3%CF%84%CE%BF%CE%B9%CF%87%CE%B5%CE%AF%CE%B1)

⁶ Ελληνικό Κέντρο Θαλάσσιων Ερευνών (2017). Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων για έρευνα και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων στο Ιόνιο. Μελέτη για το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας.

⁷ Ελληνικό Κέντρο Θαλάσσιων Ερευνών (2017). *Op. cit*

2. Τι σημαίνουν οι εξορύξεις για το μέλλον των περιοχών αυτών; Ποιες οι επιπτώσεις στον Τουρισμό;

Κάποιοι προσπαθούν να πείσουν ότι οι περιοχές θα γίνουν το νέο Ελντοράντο. Στην πραγματικότητα αυτό που σημαίνουν οι εξορύξεις για τις περιοχές είναι η αβεβαιότητα για το μέλλον.

Σε περίπτωση ατυχήματος, αδιαμφισβήτητα, οι τοπικές κοινωνίες θα είναι αυτές που θα επωμιστούν το μεγαλύτερο κόστος. Παράλληλα, οι περιοχές όπου θα πραγματοποιηθούν εξορύξεις θα έχουν συγκριτικό μειονέκτημα σε σχέση με άλλες τουριστικές περιοχές της χώρας που θα μείνουν «ανέπαφες», όπως για παράδειγμα τα νησιά του Αιγαίου.

Παρά τα όσα αναφέρουν όσοι τάσσονται υπέρ των εξορύξεων, τουρισμός και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων δεν μπορούν να συνυπάρξουν. Ο τουριστικός κλάδος είναι ένας από τους πλέον ευάλωτους σε περιόδους κρίσεων παντός είδους, δεδομένου ότι επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό, τόσο βραχυπρόθεσμα και όσο και μακροπρόθεσμα.⁸

Για αυτό ακριβώς τόσο η τουριστική βιομηχανία, όσο και οι πολιτικοί τουριστικών περιοχών ανά τον κόσμο, από την Καλιφόρνια, τη Φλόριντα και τη Βορεία Καρολίνα των ΗΠΑ⁹ μέχρι την Γαλλία, την Ισπανία και τη Κροατία¹⁰ είναι κατά κανόνα πλήρως αντίθετοι με εξορύξεις.

Η εμπειρία από ατυχήματα που σχετίζονται με την εκμετάλλευση υδρογονανθράκων πρέπει να μας θορυβήσει^{11,12}:

- **Erika, Γαλλία:** Στην περίπτωση του δεξαμενόπλοιου Erika που κόπηκε στα δύο το 1999 στις ακτές της Γαλλίας διέρρευσαν στη θάλασσα συνολικά 20.000 τόνοι πετρελαίου και η πετρελαιοκηλίδα που δημιουργήθηκε επηρέασε σχεδόν 400 χιλιόμετρα της ακτογραμμής. Οι επιπτώσεις στον τουρισμό ήταν τεράστιες και μακροχρόνιες. Οι συνολικές ζημιές εκτιμήθηκαν σε 914 εκ. δολάρια, ενώ οι τουριστικές κρατήσεις μειώθηκαν από 8% έως 30%, ανάλογα με την περιοχή. Το συνολικό κόστος απώλειας τουρισμού ανήλθε στα 500 εκ. δολάρια^{13,14}. Από τις συνολικές ζημιές (914 εκ.) το Διεθνές Ταμείο Αποζημιώσεων από Ρύπανση Πετρελαίου (International Oil Pollution Compensation, IOPC) κάλυψε μόνο τα 130 εκ. δολάρια, αφήνοντας το υπόλοιπο βάρος στις πλάτες των αρχών και των πολιτών (τοπικής κοινωνίας).
- **Prestige, Ισπανία:** Η πετρελαιοκηλίδα του Prestige, που μόλυβε 1330 χιλιόμετρα ακτογραμμής της Βόρειας Ισπανίας, οδήγησε σε μείωση τουριστικού εισοδήματος κατά τουλάχιστον 13% στη Γαλικία¹⁵, με συνολικό κόστος 128 με 500 εκατομμύρια

⁸Pforr, C. & Hosie, P. (eds.) 2009, Crisis Management in the Tourism Industry: Beating the Odds?, Ashgate, United Kingdom, 268p.

⁹Ecowatch, "Coastal Recreation and Tourism Businesses Fight Offshore Oil Drilling Proposal". 16/02/2018. Retrieved: <https://www.ecowatch.com/offshore-drilling-tourism-recreation-2535424916.html>

¹⁰The Guardian, "Croats 'sleep-walking' into destroying tourism with Adriatic energy industry" Retrieved: <https://www.theguardian.com/world/2015/mar/09/adriatic-coast-oil-gas-exploration-opposition-cherie-blair-summit>

¹¹Álvarez Waló, N (2016). Economic impacts of oil spills in island tourism destinations. An application to the Canary Islands. Universidad de La Laguna <https://riull.ull.es/xmlui/bitstream/handle/915/2760/Economic%20impacts%20of%20oil%20spills%20in%20island%20tourism%20destinations.%20An%20application%20to%20the%20Canary%20Islands..pdf?sequence=1>

¹²Oceana (2012). Oil spills and tourism factsheet. http://usa.oceana.org/sites/default/files/tourism_impacts_fact_sheet_9-8-15.pdf

¹³Bonnieux, F., & Rainelli, P. (2004). Lost recreation and amenities: the Erika spill perspectives. Economic, Social and Environmental Effects of the Prestige Oil Spill. Santiago de Compostela, Spain: Consello da Cultura Galega, 139-186.

¹⁴acobsson, M. (2007). The International oil pollution compensation funds and the international regime of compensation for oil pollution damage. Pollution of the Sea—Prevention and Compensation, 137-150

¹⁵ Maria L. Loureiro, Alfonso Ribas, Edelmira López, Elena Ojea, Estimated costs and admissible claims linked to the Prestige oil spill, Ecological Economics, Volume 59, Issue 1, 2006, Pages 48-63, ISSN 0921-8009, <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2005.10.001>. <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0921800905004581>

Ευρώ για τη τουριστική βιομηχανία, ανάλογα με την οικονομική μεθοδολογία^{16,17}.

- **Deepwater Horizon, ΗΠΑ:** Στο κόλπο του Μεξικού, η πετρελαιοκηλίδα που δημιουργήθηκε από την έκρηξη της θαλάσσιας πλατφόρμας της BP μείωσε το τουριστικό εισόδημα κατά 12% με 25%, κατά μέσο όρο για το σύνολο των πολιτειών του Κόλπου¹⁸, ενώ δημιούργησε συνολικές ζημιές της τάξης των 65 δις δολαρίων¹⁹. Στη Λουιζιάνα για παράδειγμα, η άμεση απώλεια εισοδήματος ήταν της τάξης των 247 εκατομμυρίων δολαρίων κατά το πρώτο έτος μετά το ατύχημα, με πρόβλεψη για συνολική απώλεια άνω των 400 εκατομμυρίων δολαρίων κατά τα επόμενα έτη²⁰.
- **Jiyeh, Λίβανο:** Η πετρελαιοκηλίδα που μάζησε τις τουριστικές ακτές του Λιβάνου το 2006 μείωσε το άμεσο εισόδημα από τον τουρισμό κατά περίπου 115 εκατομμύρια δολάρια (σημερινές τιμές), καθώς η ξενοδοχειακή κίνηση μειώθηκε κατά 10% με 20%, και η κίνηση στα παραλιακά θέρετρα κατά 75% με 100%. Οι επιπτώσεις μπορεί να ήταν ιδιαίτερα δραματικές κατά το πρώτο έτος μετά την πετρελαιοκηλίδα, ωστόσο η πτώση του τουριστικού εισοδήματος συνεχίστηκε για τουλάχιστον 3 χρόνια²¹.

Βάσει εμπειρίας, ο τουρισμός επιστρέφει στα προ-πετρελαϊκών ατυχημάτων επίπεδα μετά από 1 έως 2,5 χρόνια, ενώ σε πολλές περιπτώσεις οι τοπικές κοινωνίες δεν ανακάμπτουν για δεκαετίες. Μπορεί κανείς να αναλογιστεί τι σημαίνει αυτό για περιοχές άμεσα εξαρτώμενες από το τουριστικό προϊόν όπως το Ιόνιο, η Κρήτη, η Δυτική Ελλάδα, η Ήπειρος.

Ακόμα και η διοίκηση του Ντόναλντ Τραμπ ανακοίνωσε στις αρχές του 2018 ότι η Φλόριντα εξαιρείται από το εθνικό σχέδιο εξορύξεων λόγω του ότι αποτελεί έναν σημαντικό τουριστικό προορισμό.²² Αυτό θα έπρεπε να ισχύσει και για την Ελλάδα, που το 2019 αναμένεται να φιλοξενήσει πάνω από 30 εκ. τουρίστες και δεν έχει την πολυτέλεια να ρισκάρει οποιαδήποτε απώλεια στο τουριστικό προϊόν.

Πέραν του μεγάλου αμέσου κόστους, είναι επίσης κοινά αποδεκτό ότι ένα ατύχημα αρκεί για στιγματιστεί αρνητικά ένας προορισμός για μεγάλο χρονικό διάστημα, μειώνοντας περαιτέρω το εν δυνάμει τουριστικό εισόδημα.

Σε μια κλειστή θάλασσα όπως η Μεσόγειος, οι επιπτώσεις μιας πετρελαιοκηλίδας ενδέχεται να είναι ακόμα μεγαλύτερες και παρατεταμένες, ποσό μάλλον όταν οι εξορύξεις ενδέχεται να γίνουν λίγα μόλις χιλιόμετρα από μερικών εκ των πιο τουριστικών προορισμών της χώρας μας, όπως η Δυτική Ελλάδα, τα Επτάνησα και η Κρήτη.

Αξίζει πραγματικά να πάρουμε ένα τέτοιο ρίσκο;

¹⁶ Garza, M. D., Prada, A., Varela, M. and Rodríguez, M. X. (2009), Indirect assessment of economic damages from the Prestige oil spill: consequences for liability and risk prevention. *Disasters*, 33: 95-109. doi:[10.1111/j.1467-7717.2008.01064.x](https://doi.org/10.1111/j.1467-7717.2008.01064.x)

¹⁷ El Mundo, "Las pérdidas del 'Prestige' fueron unos 400 millones en la pesca y 500 en el turismo". Retrieved:<http://www.elmundo.es/elmundo/2013/05/21/espana/1369143456.html>

¹⁸ Potential Impact of the Gulf Spill on Tourism, Oxford Economics, prepared for the U.S. Travel Association (July 22, 2010)

¹⁹ <https://www.reuters.com/article/us-bp-deepwaterhorizon/bp-deepwater-horizon-costs-balloon-to-65-billion-idUSKBN1F50NL>

²⁰ 1 The Impact of The BP Oil Spill on Visitor Spending in Louisiana: Revised estimates based on data through 2010 Q4, Tourism Economics, prepared for the Louisiana Office of Tourism (June 2011)

²¹ World Bank, Republic of Lebanon – Economic Assessment of Environmental Degradation Due to July 2006 Hostilities, October 11, 2007.

<http://documents.worldbank.org/curated/en/951351468054863844/pdf/397870LB.pdf>

²² Volcovici, V, and Richard Valdmanis (2018). Not just Florida: Tourism big in other states opposing coastal drilling. Reuters. Retrieved: <https://www.reuters.com/article/us-usa-offshore-drilling-tourism/not-just-florida-tourism-big-in-other-states-opposing-coastal-drilling-idUSKBN1F51ES>

3. Ποιες οι επιπτώσεις ενός περιστατικού ρύπανσης/πετρελαιοκηλίδας στην αλιεία;

Στην περίπτωση της αλιείας, οι επιπτώσεις ενός μικρής κλίμακας ατυχήματος, μπορούν κατηγοριοποιηθούν σε άμεσες και έμμεσες. Άμεσες θα μπορούσαν να είναι το κλείσιμο της περιοχής γύρω από το ατύχημα, που πιθανό να είναι αλιευτικό πεδίο ή να είναι κοντά σε εγκαταστάσεις υδατοκαλλιέργειας, ή η αλλαγή της συμπεριφοράς των καταναλωτών ως προς την κατανάλωση αλιευμάτων από την εν λόγω περιοχή (παράδειγμα Σαρωνικού). Αντίστοιχα, έμμεσες επιπτώσεις είναι η αύξηση της θνησιμότητας των θαλάσσιων οργανισμών (ακόμα και σε απόσταση μεγαλύτερη από το σημείο του ατυχήματος), η μείωση των εκφορτώσεων και τα προβλήματα στην αναπαραγωγή των οργανισμών.

Σαν αποτέλεσμα, οι οικονομικές επιπτώσεις στην αλιεία μπορούν να επηρεάσουν σε μεγάλο βαθμό τη ζωή των αλιέων, άμεσα με την εκμηδένιση τους εισοδήματος λόγω δημιουργίας ζώνης απαγόρευσης αλιείας, αλλά και με έμμεσα με την ταπείνωση των τιμών των αλιευμάτων για ένα μεγάλο διάστημα λόγω του φόβου των καταναλωτών. Η οικονομική επίδραση στον τομέα των υδατοκαλλιεργειών μπορεί να είναι και καταστροφική, ανάλογα με την απόσταση από τη περιοχή του συμβάντος.

- Ένα παράδειγμα για το μέγεθος της καταστροφής που μπορεί να υφίσταται ο τομέας της αλιείας από την πετρελαϊκή ρύπανση, είναι η ρύπανση των ακτών της Ισπανίας που προκάλεσε το Prestige το Νοέμβριο του 2002. Οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις ήταν τόσο έντονες στην αλιεία που οδήγησαν το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην έκδοση ειδικού κανονισμού «για τη θέσπιση ειδικών μέτρων για την αποζημίωση της Ισπανικής αλιείας, οστρακοκαλλιέργειας και υδατοκαλλιέργειας που έχουν πληγεί από τη ρύπανση που προκλήθηκε από το πλοίο Prestige».
- Ένα άλλο παράδειγμα είναι η οικολογική και οικονομική ζημία που προκάλεσε το ναυάγιο του Pliad το 1993, στη νήσο Σφακτηρία έξω από το λιμάνι της Πύλου. 800 τόνοι πετρέλαιο χύθηκαν στη θάλασσα. Οι ψαράδες και οι ιχθυοκαλλιέργειες της περιοχής ανέφεραν ζημίες που ξεπέρασαν τα 4,5 εκ. επειδή η αλιευτική δραστηριότητα απαγορεύτηκε για μεγάλο χρονικό διάστημα. Επιπλέον, η ρύπανση από πετρέλαιο στις κοντινές παραλίες είχε αρνητικές και σημαντικές επιπτώσεις στον τουρισμό όχι μόνο σε αυτές αλλά και στην ευρύτερη περιοχή. Ακόμη και δύο χρόνια μετά το ατύχημα, ορισμένες κατηγορίες επαγγελματιών της περιοχής αντιμετώπιζαν πτωτικές τάσεις στην επιχείρησή τους.
- Τέλος, η πετρελαιοκηλίδα του Exxon-Valdez στην Αλάσκα προκάλεσε αιφνίδιο θάνατο ψαριών τρία χρόνια μετά το ατύχημα²³. Το ατύχημα του AegeanSea προκάλεσε πτώση της τάξης του 33% στις εκφορτώσεις ψαριών έξι χρόνια μετά από το συμβάν²⁴.

Σε κάθε περίπτωση, η ελληνική Πολιτεία θα έπρεπε πριν προχωρήσει στην παραχώρηση αδειών έρευνας κι εκμετάλλευσης να διερευνήσει με αξιοπιστία και διαφάνεια το κόστος για τις περιοχές που ενδέχεται να επηρεαστούν από τις έρευνες και εξορύξεις, και για την χώρα γενικότερα. Αυτό άλλωστε κάνουν και πολλές άλλες χώρες πρώτου ξεκινήσουν εργασίας ερευνών και εξορύξεων.²⁵

²³Fall, J.A., Miraglia, R., Simeone, W. Utermohle, C.J. and Wolfe, R.J. (2001). Long-Term Consequences of Exxon Valdez Oil Spill for Coastal Communities of Southcentral Alaska. Technical Paper No. 264. Division of Subsistence, Alaska department of Fish and Game, Juneau, Alaska.

²⁴Chas-Amil, M.L., Nogueira-Moure, E., Garcia-Negro, M.C. and Doldán-Garcia, X.R.(2004). Lessons to Be Learned from Past Oil Spills in Galicia (Spain). Interdisciplinary Environmental Review, Vol. 6(1): 92-106.

²⁵Η αρμόδια αρχή του Βανκούβερ για παράδειγμα προέβη σε τέτοια εκτίμηση που έδειξε πως σε περίπτωση ατυχήματος το κόστος που θα επωμιστεί η οικονομία της περιοχής θα είναι μεγάλο, κυρίως στην απασχόληση σε δραστηριότητες που σχετίζονται με τη θάλασσα. Πηγή: Bjarnason, H Hotte, N, and U. Rashid Sumaila (2015). Potential economic impact of a tanker spill on ocean-dependent activities in Vancouver, British Columbia.

<http://vancouver.ca/images/web/pipeline/Bjarnason-et-al-oil-spill-economic-impact-report.pdf>

4. Ποια είναι η τάση επένδυσης σε τέτοια έργα παγκοσμίως; Θεωρούνται ακόμα επικερδή;

Η καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής και η αποφυγή μεγάλων περιβαλλοντικών απειλών δεν συμβαδίζουν με την επένδυση στην εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων. Για αυτόν τον λόγο επενδυτές, συμπεριλαμβανομένου μεγάλων τραπεζών, επενδύουν όλο και λιγότερο σε εταιρείες υδρογονανθράκων, ανακατευθύνοντας τις επενδύσεις τους προς την καθαρή ενέργεια. Διεθνώς, η αποεπένδυση (μείωση των επενδύσεων) σε ορυκτά καύσιμα έχει ήδη ξεπεράσει τα 5,2 τρις δολάρια και η τάση είναι αυξητική²⁶.

Παραδείγματος χάριν, η Παγκόσμια Τράπεζα ανακοίνωσε ότι από το 2019 σταματά να επενδύει και να χρηματοδοτεί εγκαταστάσεις εξόρυξης πετρελαίου και φυσικού αερίου στο πλαίσιο του περιορισμού των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου²⁷.

Το συνταξιοδοτικό ταμείο της Νορβηγίας με αποθεματικό 1 τρις. δολάρια ανακοίνωσε στις αρχές του 2018 ότι θα αποσύρει από το βασικό επενδυτικό της χαρτοφυλάκιο τις επενδύσεις σε μετοχές πετρελαϊκών εταιριών, δίνοντας έτσι το μήνυμα στην αγορά πως δεν θεωρεί πλέον αυτές τις επενδύσεις σταθερές και προσοδοφόρες.²⁸ Δεν πρέπει, μάλιστα, να αγνοείται το γεγονός πως η Νορβηγία είναι πετρελαιοπαραγωγός χώρα.

Σε μια παρόμοια κίνηση, έχουν προχωρήσει και τα συνταξιοδοτικά ταμεία της Νέας Υόρκης, αξίας 186 δισ. δολαρίων, ενώ την απόσυρση επενδύσεων σε ορυκτά καύσιμα έχουν ανακοινώσει σειρά συνταξιοδοτικών ταμείων και ασφαλιστικών εταιριών στην Αυστραλία και το Ηνωμένο Βασίλειο²⁹⁻³⁰.

Ο λόγος για αυτές τις ραγδαίες εξελίξεις δεν είναι απαραίτητα η περιβαλλοντική ευαισθησία των μεγάλων τραπεζών και επενδυτικών οίκων, **αλλά το ιδιαίτερα υπαρκτό ρίσκο οι επενδύσεις σε υδρογονάνθρακες να προκαλέσουν τεράστιες απώλειες στους ίδιους τους επενδυτές.** Η συγκράτηση της αύξησης της παγκόσμιας θερμοκρασίας κάτω του 1.5 βαθμού κελσίου, απαιτεί τη μείωση της παγκόσμιας κατανάλωσης πετρελαίου και φυσικού αερίου κατά 34% και 26% αντίστοιχα μέχρι το 2030³¹. Δεδομένου ότι η εκμετάλλευση των κοιτασμάτων που υπάρχουν ήδη μας οδηγούν πάνω από αυτό το όριο, οποιαδήποτε επένδυση σε νέες εξορύξεις υδρογονανθράκων αποτελεί αυτό που στους επενδυτικούς κύκλους ονομάζεται «αδρανή κεφάλαια» (stranded asset), δηλαδή επενδύσεις που δεν θα αποφέρουν καμία απόδοση, πάρα μόνο ζημιές στους επενδυτές³². Τα αδρανή αυτά κεφάλαια υπολογίζονται ήδη σε **2 τρισεκατομμύρια δολάρια παγκοσμίως.**

²⁶ Arabella Advisors (2016) The Global Fossil Fuel Divestment and Clean Energy Investment Movement. Retrieved:

https://www.arabellaadvisors.com/wp-content/uploads/2016/12/Global_Divestment_Report_2016.pdf

²⁷ Larry Elliot, "World Bank to end financial support for oil and gas extraction", The Guardian 12/12/2017. Retrieved: <https://www.theguardian.com/business/2017/dec/12/uk-banks-join-multinationals-pledge-come-clean-climate-change-risks-mark-carney>

²⁸ Tom Sanzillo, "Norway Shows What to Do With Fading Oil and Gas Holdings", Institute for Energy Economics and Financial Analysis. Retrieved:

<http://ieefa.org/ieefa-update-norway-shows-fading-oil-gas-holdings/>

²⁹ Tom Sanzillo, "Pension Funds, Sell Your Gas and Oil Stock", Institute for Energy Economics and Financial Analysis. Retrieved: <http://ieefa.org/ieefa-op-ed-pension-funds-sell-gas-oil-stock/>

³⁰ The Guardian (2017). Medibank drops fossil-fuel investments worth tens of millions of dollars. Retrieved:

<https://www.theguardian.com/environment/2017/nov/13/medibank-drops-fossil-fuel-investments-worth-tens-of-millions-of-dollars>.

The Guardian (2017) Why the council pension fund chair is divesting £1.2bn out of fossil fuels.

Retrieved: <https://www.theguardian.com/public-leaders-network/2017/nov/13/southwark-council-pension-fund-divesting-12bn-from-fossil-fuels>.

The Guardian (2017). Bishops urge Church of England to divest from ExxonMobil over climate change.

Retrieved: <https://www.theguardian.com/environment/2017/nov/07/bishops-urge-church-of-england-to-divest-from-exxonmobil-over-climate-change>

³¹ IPCC (2018). Global Warming of 1.5°C. An IPCC Special Report on the impacts of global warming of 1.5°C above pre-industrial levels and related global greenhouse gas emission pathways, in the context of strengthening the global response to the threat of climate change, sustainable development, and efforts to eradicate poverty [Masson-Delmotte, V., P. Zhai, H.-O. Pörtner, D. Roberts, J. Skea, P.R. Shukla, A. Pirani, W. Moufouma-Okia, C. Péan, R. Pidcock, S. Connors, J.B.R. Matthews, Y. Chen, X. Zhou, M.I. Gomis, E. Lonnoy, T. Maycock, M. Tignor, and T. Waterfield (eds.)]. World Meteorological Organization, Geneva, Switzerland.

³² http://priceofoil.org/content/uploads/2016/09/OCI_the_skys_limit_2016_FINAL_2.pdf

Οι πετρελαϊκές εταιρείες, επομένως, δεν είναι πια τα «σίγουρα χαρτιά» που ήταν κάποτε. Όπως τονίζουν ακαδημαϊκοί διεθνούς κύρους στα οικονομικά της ενέργειας, με την άνοδο της ηλεκτροκίνησης στις μεταφορές, ο πετρελαϊκός κλάδος θα βρεθεί σε κρίση στο άμεσο μέλλον, λόγω της σταδιακής μείωσης της ζήτησης για πετρελαϊκά προϊόντα, και ως εκ τούτου την σταδιακή πτώση των τιμών υδρογονανθράκων κατά την επόμενη δεκαετία³³⁻³⁴.

Δεν είναι τυχαίο πως πλέον ακόμα και ο Δ/νων σύμβουλος της Shell δηλώνει πως η εταιρεία του δεν είναι μια πετρελαϊκή εταιρεία, αλλά μια εταιρία ενεργειακής μετάβασης, αναγνωρίζοντας πως η μετάβαση στις ανανεώσιμες πηγές είναι αναπόφευκτη.³⁵

5. Πόσο νοιάζονται οι εταιρείες υδρογονανθράκων για το περιβάλλον, την κοινωνία και την οικονομία;

A) Κλιματική Αλλαγή

Εδώ και δεκαετίες, η πετρελαϊκή βιομηχανία αντιστέκεται σε κάθε μέτρο που προστατεύει τον πλανήτη και κατ' επέκταση την οικονομία και κοινωνία.

Το 1968 το Ινστιτούτο των Πετρελαϊκών Εταιριών των ΗΠΑ ενημερώθηκε για πρώτη φορά για τις επιπτώσεις που η καύση ορυκτών καυσίμων και η έκλυση αερίων θερμοκηπίου θα φέρει στο περιβάλλον³⁶. **Δεν έκανε όμως τίποτα.**

Η ExxonMobil, που ενδιαφέρεται για εξορύξεις στη θάλασσα της Κρήτης, έμαθε το 1981 για πρώτη φορά για την κλιματική αλλαγή και τις επιπτώσεις της. Ωστόσο, από τότε μέχρι σήμερα χρηματοδοτούσε αρνητές της κλιματικής αλλαγής και λομπήστες που προσπαθούσαν να παραπλανήσουν την κοινή γνώμη, λέγοντας ότι η εκμετάλλευση πετρελαίου δεν έχει επιπτώσεις στην υπερθέρμανση του πλανήτη³⁷.

Η Πολιτεία της Καλιφόρνια δέχτηκε μεγάλη κριτική την περασμένη δεκαετία από οργανώσεις πολιτών όταν προσπάθησε να εισάγει νομοθετικά μέτρα για καθαρότερη ενέργεια και σταδιακή απεξάρτηση από ορυκτά καύσιμα. Τελικά αποκαλύφθηκε πως αυτές οι αντιδράσεις ήταν κατευθυνόμενες από την πετρελαϊκή βιομηχανία.³⁸

Γενικότερα, η πετρελαϊκή βιομηχανία τάχθηκε ενάντια στον περιορισμό της ατμοσφαιρικής ρύπανσης στις ΗΠΑ³⁹ ή στην θέσπιση μέτρων περιορισμού της κλιματικής αλλαγής⁴⁰.

Σήμερα, πετρελαϊκές εταιρείες, όπως η ExxonMobil βρίσκονται πίσω από πιέσεις για να μην προχωρήσει γρήγορα η ηλεκτροκίνηση στις μεταφορές⁴¹.

³³ Helm, D (2017). Burn out: The endgame for fossil fuels. Yale University Press.

³⁴ Stevens, P (2016). International Oil Companies: The Death of the Old Business Model. Clatham House research paper. Royal Institute of International Affairs: London
<https://www.chathamhouse.org/publication/international-oil-companies-death-old-business-model>

³⁵ Financial Times, Oil producers face their 'life or death' question. Retrieved:
<https://www.ft.com/content/a41df112-7080-11e8-92d3-6c13e5c92914>

³⁶ The Guardian (2016). Oil industry knew of 'serious' climate concerns more than 45 years ago. Retrieved: <https://www.theguardian.com/business/2016/apr/13/climate-change-oil-industry-environment-warning-1968>

³⁷ The Guardian (2015). Exxon knew of climate change in 1981, email says – but it funded deniers for 27 more years. Retrieved:
<https://www.theguardian.com/environment/2015/jul/08/exxon-climate-change-1981-climate-denier-funding>

³⁸ NRDC (2014). Unmasked: The Oil Industry Campaign to Undermine California's Clean Energy Future. Policy Brief:
<https://www.nrdc.org/sites/default/files/oil-industry-undermining-california-clean-energy-IB.pdf>

³⁹ USPIRG (1999). Dirty Dollar, Dirty Air : The Auto And Oil Industries' Continuing Campaign Against Air Pollution Control. Retrieved:
https://uspirg.org/sites/pirg/files/reports/Dirty_Dollars_Dirty_Air_USPIRG.pdf

⁴⁰ Huffington Post (2016). Oil Giants Spend \$115 Million A Year To Oppose Climate Policy. Retrieved:
https://www.huffingtonpost.com/entry/oil-companies-climate-policy_us_570bb841e4b0142232496d97?guccounter=1

⁴¹ Greenpeace (2016). Exxon lobbying: New documents reveal push against electric cars. Retrieved:
<https://unearthed.greenpeace.org/2016/09/12/exxon-lobbying-new-documents-reveal-push-electric-cars/>

B) Ατυχήματα και προστασία περιβάλλοντος

Τα παραδείγματα αδιαφορίας σε περίπτωση ατυχημάτων είναι πολλά, είτε μιλάμε για τη Νιγηρία και τις ΗΠΑ, είτε για τη γειτονική Αλβανία⁴² και την Ιταλία⁴³.

Ενδεικτικά, η Διεθνής Αμνηστία κατηγόρησε πρόσφατα τις εταιρείες Shell και Eni για αδιαφορία αναφορικά με την ανταπόκρισή τους σε περιστατικά διαρροής πετρελαίου στις περιοχές εκμετάλλευσης στη Νιγηρία.⁴⁴

Το 2014, το ομοσπονδιακό δικαστήριο της Νέας Ορλεάνης καταδίκασε την BP για το μεγάλο ατύχημα του Deep water Horizon στον Κόλπο του Μεξικού κατηγορώντας την εταιρεία για βαριά αμέλεια και εσκεμμένα παραπτώματα⁴⁵. Για παρόμοια αδιαφορία κατηγόρησαν την ίδια εταιρεία καλλιεργητές στην Κολομβία το 2011, καθώς η μη λήψη κατάλληλων μέτρων από την εταιρεία οδήγησε σε σοβαρή περιβαλλοντική ρύπανση των περιοχών από όπου διέρχονταν αγωγός πετρελαίου ιδιοκτησίας της⁴⁶.

Ενδεικτικό της αδιαφορίας των εταιρειών για τις τοπικές κοινωνίες είναι επίσης πως, όταν συμβεί ένα ατύχημα, σπανίως αναλαμβάνουν το πλήρες κόστος που προκαλεί η ρύπανση, προσπαθώντας να αποφύγουν τις αποζημιώσεις προς τις πληγείσες κοινότητες. Στην περίπτωση της πετρελαιοκηλίδας του Erika (Γαλλία) για παράδειγμα, το συνολικό κόστος της ρύπανσης εκτιμήθηκε σε περίπου 1 δισ. Ευρώ, όμως η Total (που δραστηριοποιείται στη χώρα μας) προσέφερε **μόλις 28 εκατ. ευρώ** αποζημιώσεων στις τοπικές κοινότητες⁴⁷. Ενώ στην περίπτωση της πετρελαιοκηλίδας του Aegean Sea (Ισπανία), όπου το κόστος ανήλθε στα 430 εκατ. ευρώ, η εταιρεία παρείχε αποζημίωση μόνο 21 εκατ. ευρώ⁴⁸.

Γ) Διαφθορά και φοροδιαφυγή

Πέραν όλων αυτών οι πετρελαϊκές εταιρείες έχουν μακρύ και πλούσιο ιστορικό περιστατικών διαφθοράς, φοροαποφυγής και φοροδιαφυγής, ζημιώνοντας τα κράτη όπου δραστηριοποιούνται, και κατ' επέκταση τους πολίτες και την κοινωνία.

Τα περιστατικά ενεργειών φοροδιαφυγής που έχουν αποκαλυφθεί είναι αμέτρητα, από στη Βόρεια θάλασσα⁴⁹ και τον Καναδά⁵⁰ μέχρι την Ουγκάντα⁵¹. Οι δε πετρελαϊκές πολυεθνικές που εμπλέκονται σε δραστηριότητες έρευνας υδρογονανθράκων στη χώρα μας, όπως η Γαλλική Total και η Ισπανική Repsol, έχουν ιδιαίτερα βαρύ παρελθόν.

Ενδεικτικά, η Total έχει καταδικαστεί για χρηματισμό πολιτικών και κρατικών λειτουργών στην Ιταλία, ώστε να εξασφαλίσει συμβόλαιο εκμετάλλευσης του κοιτάσματος της Basilicata⁵², για διαφθορά στο Ιράν ώστε να εξασφαλίσει τα κοιτάσματα του Siri (\$400 εκατ. σε εξωδικαστικό συμβιβασμό)⁵³, καθώς και για χρηματισμό Ιρακινών κρατικών υπάλληλων και

⁴² Bankwatch (2014) In Albania, oil's history casts long shadows over locals. Retrieved:

<https://bankwatch.org/blog/in-albania-oils-history-casts-long-shadows-over-locals>

⁴³ Di Bello, E (2013) Basilicata: Oil brings neither growth nor sustainability. Retrieved:

<https://futurechallenges.org/local/basilicata-oil-brings-neither-growth-nor-sustainability/>

⁴⁴ Amnesty International. Negligence in the Niger Delta: Decoding Shell's and Eni's poor record on oil spills. Retrieved: <https://www.amnesty.org/download/Documents/AFR4479702018ENGLISH.PDF>

⁴⁵ Washington Post (2014). BP's gross negligence caused gulf oil spill federal judge finds. Retrieved: https://www.washingtonpost.com/business/economy/bps-gross-negligence-caused-gulf-oil-spill-federal-judge-rules/2014/09/04/3e2b9452-3445-11e4-9e92-0899b306bbea_story.html?noredirect=on&utm_term=.82700f3c6e71

⁴⁶ The Guardian (2011). BP oil spill: Colombian farmers sue for negligence. Retrieved:

<https://www.theguardian.com/environment/2011/jan/11/bp-oil-spill-colombian-farmers>

⁴⁷ Thébaud, Olivier, Denis, Bailly, Hay, Julien & Agúndez, José. (2004). The cost of oil pollution at sea: an analysis of the process of damage valuation and compensation following oil spills. In: *Economic, social and environmental effects of the "Prestige" spill*, Chapter: 5, Publisher: Consello da Cultura Gallega, Editors: Albino Prada, Maria Xosé Vazquez, pp.187-219

⁴⁸ Thébaud, Olivier & Denis, Bailly & Hay, Julien & Agúndez, José. (2004), *Op. Cit.*

⁴⁹ ITF (2016). Secret corporate structures rife in North Sea Oil. Retrieved:

<https://www.itfglobal.org/en/news/secret-corporate-structures-rife-north-sea-oil>

⁵⁰ DeRochie, P. Oil companies pay a lower tax than you. Environmental Defense Canada. Retrieved:

<https://environmentaldefence.ca/2017/11/16/making-42000-per-year-oil-companies-pay-lower-tax-rate/>

⁵¹ BBC (2016). Panama Papers: How Jersey-based oil firm avoided taxes in Uganda. Retrieved:

<https://www.bbc.com/news/world-africa-35985463>

⁵² Financial Times. Head of Total Italy arrested in graft probe. Retrieved:

<https://www.ft.com/content/6ef1109a-cb9f-11dd-ba02-000077b07658>

⁵³ Reuters. Total settles U.S. bribe probe for \$398 million; CEO may be tried. Retrieved:

<https://www.reuters.com/article/us-total-iran-idUSBRE94S1DT20130529>

πολιτικών επί Saddam Hussain, ώστε να εξασφαλίσει την εκμετάλλευση κοιτασμάτων⁵⁴. Η Repsol από την άλλη, είναι η 4η εταιρεία με περισσότερες θυγατρικές σε φορολογικούς παραδείσους (120) από όλες τις εισηγμένες επιχειρήσεις της Ισπανίας⁵⁵, έχει καταδικαστεί στην Ισπανία για σύσταση καρτέλ στην αγορά φυσικού αερίου⁵⁶, αλλά και για φοροδιαφυγή σε Αργεντινή και Βολιβία⁵⁷.

Ποιος πιστεύει πραγματικά ότι το αδύναμο θεσμικό πλαίσιο της χώρας μας μπορεί να μας θωρακίσει απέναντι σε αντίστοιχες πρακτικές;

6. Πως επηρεάζεται η γεωπολιτική θέση της χώρας;

Ορισμένοι ισχυρίζονται πως η εκμετάλλευση πετρελαίου θα ενισχύσει τη γεωπολιτική θέση της χώρας μας. Η αλήθεια όμως είναι αρκετά διαφορετική.

Η Ρουμανία, η Αλβανία, το Ουζμπεκιστάν, το Τουρκμενιστάν, η Αγκόλα, η Γκαμπόν, η Λιβύη, η Νιγηρία, το Σουδάν, το Κογκό, η Κολομβία είναι όλες πετρελαιοπαραγωγές χώρες. Κανείς όμως δεν μπορεί να ισχυριστεί πως έχουν αποκτήσει κάποια ιδιαίτερη θέση στη διεθνή διπλωματία, ότι έχει ενισχυθεί η γεωπολιτική τους βαρύτητα πολλώ δε μάλλον ότι η ζωή των πολιτών τους έχει αλλάξει προς το καλύτερο χάρη στην εκμετάλλευση πετρελαίου. Αντιθέτως, πολλές φορές, το πετρέλαιο γίνεται εστία αναταραχών πράγμα που δυσχεραίνει τη γεωπολιτική ισορροπία στις περιοχές ενδιαφέροντος.

Όπως το πετρέλαιο δεν μεταφράζεται απαραίτητα σε γεωπολιτική ισχύ, έτσι δεν μεταφράζεται και σε οικονομική ισχύ.

Η Ρουμανία, για παράδειγμα, είναι μια χώρα που εδώ και πολλά χρόνια εκμεταλλεύεται πετρέλαιο από το υπέδαφός της. Το 2017 παρήγαγε 76 χιλιάδες βαρέλια πετρελαίου ημερησίως, ενώ η κατανάλωση πετρελαίου ανήλθε σε 203 χιλιάδες βαρέλια ημερησίως.⁵⁸ Με άλλα λόγια, η παραγωγή της κάλυπτε σχεδόν το 40% των αναγκών της, αλλά αυτό δεν την εμπόδισε να είναι μια από τις φτωχότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Υπάρχουν κι άλλα παραδείγματα που φανερώνουν του λόγου το αληθές, όπως η Αλβανία όπου η παραγωγή πετρελαίου το 2013 ήταν 17 χιλιάδες βαρέλια και η κατανάλωση 25 χιλιάδες βαρέλια.⁵⁹ Θα μπορούσε να θεωρηθεί σχεδόν αυτόρκτης, αλλά η πικρή αλήθεια είναι ότι αυτό που χαρακτηρίζει τη χώρα δεν είναι η αυτόρκτηα αλλά η φτώχεια των πολιτών.

---

⁵⁴ Reuters. Total fined by French court in Iraq oil-for-food case. Retrieved:

<https://www.reuters.com/article/us-france-total-iraq-idUSKCN0VZ1AM>

⁵⁵ Observatorio de Responsabilidad Social Corporativa (2016). La información fiscal en las memorias anuales de las empresas del IBEX 35 Análisis ejercicio 2015.

https://observatoriosc.org/Fiscal_ibex35_2015_vf_OBRSC.pdf

⁵⁶ Law360 (2015). Spain Fines Repsol, Others €32M For Gas Cartel. Retrieved:

<https://www.law360.com/articles/625552/spain-fines-repsol-others-32m-for-gas-cartel>

⁵⁷ ABC (2008). Andina, filial de Repsol, pierde otro juicio por «evasión» fiscal en Bolivia. Retrieved:

https://www.abc.es/hemeroteca/historico-23-02-2008/abc/Economia/andina-filial-de-repsol-pierde-otro-juicio-por-evasion-fiscal-en-bolivia_1641668565410.html

⁵⁸ British Petroleum (2018). Statistical Review of World Energy. Retrieved:

<https://www.bp.com/content/dam/bp/business-sites/en/global/corporate/pdfs/energy-economics/statistical-review/bp-stats-review-2018-full-report.pdf>

⁵⁹ IndexMundi. Albania crude oil production. Retrieved:

<https://www.indexmundi.com/energy/?country=al&product=oil&graph=production>